

نوع مقاله: آینده پژوهی

فصلنامه چشم انداز شهرهای آینده

www.jvfc.ir

دوره دوم، شماره سوم، پیاپی (۷)، پاییز ۱۴۰۰

صص ۷۲-۵۱

تحلیل رقابت پذیری منطقه ای با رویکرد سناریونگاری (مورد مطالعه شهرستان های استان البرز)

دکتر فرزانه ساسانپور^۱: دانشیار گروه جغرافیای انسانی، دانشگاه خوارزمی تهران، ایران.
مریم جعفری راد: کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۲/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۹

چکیده

با آغاز فرایند جهانی شدن در سالهای پایانی قرن بیستم شهرهای جهان در پی شناسایی نقش خود در سطح ملی و بین‌المللی در محیط بسیار رقابتی عصر جهانی شده‌اند. فرایند جهانی شدن با توجه به ماهیت چندوجهی خود شهرهای جهان را بیش از پیش در ارتباط متقابل با هم قرار داده است و این امر نه تنها در زمینه اقتصادی بلکه در عرصه‌های متعدد اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، شهرهای جهان را در جریان رقابتی قرار داده است. امروزه متون نظری برنامه‌ریزی از مفاهیم پیش بینی و آینده نگری عبور کرده، و به حوزه آینده پژوهی و آینده نگاری که وظیفه‌اش معماری آینده است، رسیده است. یکی از ابزارهای مناسب معماری آینده در شرایط عدم قطعیت و در شرایطی که دنیای پیشروی ما مملو از شگفتی‌سازی‌های مختلف است، برنامه‌ریزی سناریومبنا است. برنامه‌ریزی بر پایه سناریو، روشی نظام‌مند برای تفکر خلاقانه درباره آینده‌های نامشخص و ممکن است. در این میان هر یک از استان‌های ایران دارای قابلیت‌ها و پتانسیل‌های بسیاری در زمینه‌های مختلف می‌باشند. استان البرز سی و یکمین استان ایران است که با وسعت ۵۸۰۰ کیلومتر مربع در شمال ایران واقع شده است. این استان به واسطه موقعیت جغرافیایی و قابلیت‌های بالقوه در زمینه‌های مختلفی برخوردار است از این رو در پژوهش حاضر ضمن بررسی وضع موجود شهرستان‌های استان البرز عوامل کلیدی و نیروهای پیشران دخیل در رقابت پذیری شهرستان‌های استان البرز شناسایی و سپس سناریوهای پیش روی رقابت پذیری شهرستان‌های استان البرز مشخص گردید که شهرستان کرج رتبه اول، شهرستان ساوجبلاغ رتبه دوم و شهرستان فردیس رتبه سوم در بین شهرستان‌های استان کرج داشته‌اند و شهر کرج با دارا بودن بالاترین میزان ۰.۴۳ در متغیرهای استراتژیک، بالاترین رتبه رقابت پذیری را در بین دیگر شهرستان‌های استان داشته است.

واژگان کلیدی: رقابت پذیری، آینده پژوهی، رقابت پذیری منطقه ای، سناریونگاری

مقدمه

با آغاز فرایند جهانی شدن در سال‌های پایانی قرن بیستم شهرهای جهان در پی شناسایی نقش خود در سطح ملی و بین‌المللی در محیط بسیار رقابتی عصر جهانی شده‌اند. فرایند جهانی شدن با توجه به ماهیت چندوجهی خود شهرهای جهان را بیش از پیش در ارتباط متقابل با هم قرار داده است و این امر نه تنها در زمینه اقتصادی بلکه در عرصه‌های متعدد اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، شهرهای جهان را در جریان رقابتی قرار داده است (Dogan, 2010). موضوع آینده و شناخت بلندمدت آن در برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای از اهمیت فراوانی برخوردار است. عدم شناخت هوشمندانه آینده از ابزارهای برنامه‌ریزی و نحوه به‌کارگیری آنها در فرایند برنامه‌ریزی متاثر است (Myers & Kitsuse, 2000). در عصر حاضر که با خصیصه‌های عدم قطعیت، نوآوری و تغییر شناخته می‌شود (Amer, 2013)، برنامه‌ریزان شهری و منطقه‌ای بطور فزاینده‌ای به دنبال به‌کارگیری اشکال مختلف رویکردهای آینده محور و برنامه‌ریزی راهبردی در جهت پاسخگویی به چالش‌های ایجادشده به واسطه تحولات معاصر، رقابت بین شهرها، دستور کار توسعه پایدار، تحول حاکمیت شهری و ... هستند (Krawczyk & Ratcliffe, 2006). تحقق توسعه همه جانبه و پایدار به عنوان، (فرایند پیچیده، جامع و چندبعدی که به‌جز رشد اقتصادی، کلیه ابعاد و همه نیروهای یک اجتماع را شامل شده و همه مردم انتظار دخیل شدن در آن و منتفع شدن از مواهب آن را دارند) مستلزم برنامه‌ریزی اصولی و مؤثری است که دربردارنده فرایند تعاملی مردم میان نیروهای مؤثر و بهره‌مندان از توسعه، رویکرد ترکیبی پایین به بالا و بالا به پایین، نگرش محلی، توانمندسازی و جوش از پایین جامعه هدف، انتقال دانش، تجربه و مشارکت مدور جامعه در فرایند برنامه‌ریزی توسعه است (ایکاف، ۱۳۹۵). واقعیت این است که برنامه‌ریزی برای آینده بر اساس نیازهای فعلی، یا کمبودهای خدماتی وضع موجود، چارچوب توسعه مناسبی جهت حضور موفق در جهان آینده نیست و برای ایفای نقش در آینده، ضرورت دارد به طور جدی پیش‌رانه‌های توسعه و تحولات آینده بر اساس مگاترندها^۱ سناریوسازی^۲ شده و متناسب با قابلیت‌ها و توانمندیهای جامعه به واکاوی مسایل چالش برانگیز و برنامه‌ریزی برای حضور موفق در آینده اقدام شود. به مفهوم دیگر، امروزه متون نظری برنامه‌ریزی از مفاهیم پیش بینی و آینده نگری عبور کرده، و به حوزه آینده پژوهی و آینده نگاری که وظیفه‌اش معماری آینده است، رسیده است (پورمحمدی و همکاران، ۱۳۸۹). یکی از ابزارهای مناسب معماری آینده در شرایط عدم قطعیت و در شرایطی که دنیای پیشروی ما مملو از شگفتی‌سازی‌های مختلف است، برنامه‌ریزی سناریومبنا است. برنامه‌ریزی بر پایه سناریو، روشی نظام‌مند برای تفکر خلاقانه درباره آینده‌های نامشخص و ممکن است (Peterson et al., 2003).

در این میان هر یک از استان‌های ایران دارای قابلیت‌ها و پتانسیل‌های بسیاری در زمینه‌های مختلف می‌باشند. استان البرز سی و یکمین استان ایران است که با وسعت ۵۸۰۰ کیلومتر مربع در شمال ایران واقع شده است. این استان به واسطه موقعیت جغرافیایی و قابلیت‌های بالقوه در زمینه‌های مختلفی چون: نیروی انسانی متخصص، نزدیکی به جمعیت و دسترسی سهل به امکانات آموزشی - بهداشتی و درمانی، قابلیت‌های آب و خاک، استقرار صنایع استراتژیک و بزرگ، وجود جاذبه‌های گردشگری طبیعی و منحصر به فرد، وجود مشاورین قوی و مطمئن - شرکتهای خارجی و بین‌المللی، واقع شدن در شاهراه‌های ارتباطی کشور، سهل الوصول بودن به فرودگاه‌های بین‌المللی (امام خمینی، مهرآباد، فرودگاه باری پیام، فرودگاه خصوصی آزادی)، وجود ۹ شهرک صنعتی و ۳۵۰۰ واحد صنعتی در استان البرز، دسترسی به جمعیت ساکن در تهران و تامین امنیت سرمایه‌گذاری از نظر جمعیت مصرف کننده، وجود بستر مناسب جهت ایجاد قطب سوم خودروسازی کشور در شهرهای نظرآباد و اشتهارد استان البرز، تشکیل دانشگاه‌های (جامع البرز، دانشگاه علوم پزشکی، دانشگاه محیط زیست در آینده نزدیک)، ایجاد پارک فن آوری در استان البرز در آینده نزدیک، وجود منطقه ویژه اقتصادی پیام و فرودگاه بین‌المللی پیام در این استان و نقش آن در صادرات محصولات تولیدی به سایر

1 : Megatrends

2 : Scenario Making

کشورها، وجود مراکز تحقیقاتی پزشکی هسته ای در کرج و فعالیت آن در زمینه پزشکی و کشاورزی هسته ای، وجود مراکز تحقیقاتی و پژوهشی فراوان در استان البرز در زمینه بایوتکنولوژی و نانو، قابلیت قطب علمی شدن استان البرز در زمینه بایوتکنولوژی و نانو و ..... دارای مزیت نسبی و رقابتی نسبت به سایر استانهای کشور می باشد (وبسایت مرکز خدمات سرمایه گذاری البرز، ۱۳۹۷)^۱. از این رو در پژوهش حاضر تلاش می شود ضمن بررسی وضع موجود شهرستان های استان البرز عوامل کلیدی و نیرو های پیشران دخیل در رقابت پذیری شهرستان های استان البرز شناسایی و سپس سناریوهای پیش روی رقابت پذیری شهرستان های استان البرز مشخص گردد.

مبانی نظری

مفهوم رقابت پذیری منطقه ای

کیتسون که رقابت پذیری را در چارچوب مزیت های رقابتی مناطق فرمول بندی کرده اند، اظهار میدارند که تبیین درست این مفهوم مستلزم گذار از ابعاد سخت به ابعاد نرم است. در این چارچوب، کیفیت و مهارت نیروی کار (سرمایه انسانی)، گستره، عمق و جهت گیری شبکه های اجتماعی و اشکال نهادی (سرمایه اجتماعی و نهادی)، دامنه و کیفیت داراییها و تسهیلات فرهنگی (سرمایه فرهنگی)، پایه تولیدی قوی و کارآمد (سرمایه تولیدی)، حضور طبقه مبتکر و خلاق (سرمایه دانش و خلاق) و مقیاس و کیفیت زیرساختهای عمومی (سرمایه زیرساختی) در مجموع مزیت رقابتی یک منطقه و سطح رقابت پذیری آن را تعیین میکنند (Martin et al, 2006; 3-5 به نقل از فرجی راد و کاظمیان، 1391: ص 94).

راهبردهایی که یک منطقه با آن به رقابت میپردازد مشخص میکند که آیا منطقه رقابت جمع صفر را پذیرفته یا برای رقابت پذیری جمع- مثبت تلاش میکند. رقابت بر سر دستمزدهای کمتر، نیروی کار منعطف، و مالیات کمتر، مناطق را از پیشرفت مهارت نیروی کار و افزایش دستمزدها بازمی-درد (Malecki, 2004). مالکی (2004) این نوع رقابت را بر سر هزینه کمتر به عنوان رقابت «جاده پایین» یا «مسابقه انباشت خیالی» مینامد که در قرن بیستم در جنوب ایالات متحده وجود داشت (Cobb, 1993; Malecki, 2004; Rork, 2005). در طرف دیگر، مفهوم (اقتصادی نوین) رقابت پذیری منطقه ای یک رقابت «جاده بالا» است و ارتقا سطح دانش، درآمد و استانداردهای زندگی را دربرمیگیرد.

بسیاری از نویسندگان، مایکل پورتر (۱۹۹۰) را برای شناساندن اصول رقابت پذیری یا (مزایای رقابتی)، مانند توانایی شرکتها و صنایع برای افزایش و حفظ سهم خود در بازار رقابت جهانی میشناساند (and Bristow, 2005; Budd (Hirmis, 2004). همچنین، آتکینسون (۱۹۹۰) به توضیح افزایش اهمیت مزایای رقابتی از لحاظ انعطاف پذیری، بهره وری و نوآوری میپردازد، هاروی (۱۹۸۹) نشان میدهد که مناطق میتوانند موقعیت رقابتی خود را بهبود دهند؛ و اسکات و لوج (۱۹۸۵) رقابت پذیری منطقه ای را تعریف میکنند. محققان رقابت پذیری را به چند طریق تعریف میکنند.

پورتر (۱۹۹۰، ۲۰۰۲) رقابت پذیری را تنها از جنبه بهره وری تعریف میکند. کراگمن (۱۹۹۰، ص ۹) نیز تایید میکند که بهره وری محور اصلی رقابت پذیری است و بیان میکند که (توانایی یک کشور برای بهبود استانداردهای زندگی اش در طول زمان تقریباً به طور کامل بر تولدایی اش بر افزایش خروجی برای هر کارگر (به عبارت دیگر بهره وری نیروی کار وابسته است). به همین ترتیب، گاردینه و همکارانش (۲۰۰۴، ص ۱۰۴۹) نیز این تمرکز بر روی بهره وری را (لجوجانه) توصیف میکند زیرا شرکتهایی که در مقیاس کوچکتر دست به تولید میزنند، شرکتهای موفقتری هستند، اما خروجی منطقه ای را افزایش نمیدهند و ممکن است موقعیت ساکنین را وخیم تر کنند. محققان دیگر، رقابت پذیری را در گستره جامعتری تعریف میکنند. به عنوان مثال، تروک (۲۰۰۴) خاطر نشان میکند که تعریف رقابت مندی باید تولدایی نسبی منطقه را برای صادرات کالاهای محلی، کارایی یا بهره وری منابع محلی در کالاهای تولیدی ارزشمند و میزان منابعی که

استفاده شده، دربرگیرد. استورپر (۱۹۹۷، ص ۲۰) نیز رقابت پذیری منطقه ای را توانایی یک اقتصاد فرو ملی (استان، شهرستان) برای جذب و حفاظت از شرکتها با سهم ثابت یا افزایشی در بازار یک فعالیت تعریف میکند، در حالی که استانداردهای زندگی را برای کسانی که در آن مشارکت میکنند، حفظ کرده یا افزایش میدهد. مطالعات زیادی نیز عناصر تعاریف پورتر و استورپر را با یکدیگر ترکیب کرده اند. در گزارش کمیسیون اروپا (۱۹۹۹، ص ۷۵) با ارجاع به گاردینه (۲۰۰۳، ص ۴) رقابتمندی را این چنین تعریف میکنند: «... تولفایی تولید کالاها و خدماتی که در سطح بازارهای بین المللی قرار دارند، در حالی که در زمان یکسانی سطوح پایدار و بالای درآمدی را حفظ میکنند، یا به طور کلی تر، توانایی مناطق برای تولید، در حالی که در معرض رقابت بیرونی، و سطوح درآمدی و اشتغال نسبتا بالا قرار دارند». تعریف کمیسیون اروپا، هم موفقیت شرکتها و هم رفاه ساکنین را به عنوان خروجیهای رقابت-مندی شناسایی میکند و تشخیص میدهد که این نتایج در پس یک محیط اقتصادی اتفاق میافتد که تصمیمگیران تنها کنترل جزیی خود را اعمال میکنند (تنها بر بخشی از بازار نظارت میکنند). کیتسون و همکارانش (۲۰۰۴، ص ۹۹۲) رقابتمندی را این چنین تعریف میکنند: «... موفقیت با مناطق و شهرهایی است که با یکدیگر از چندین طریق رقابت میکنند. این موضوع ممکن است فراتر از سهم بازارهای صادراتی باشد. یا ممکن است فراتر از جذب سرمایه یا کارگران باشد». تعریف کیتسون و همکارانش به طور ضمنی هم گسترش معیارهای رقابتمندی و هم گسترهای از اهداف سیاسی فراتر از آن دسته از معیارهایی که به کار گرفته میشود، را میپذیرد. کیتسون و همکارانش (۲۰۰۴، ص ۹۹۷) از تعریفشان برای شناسایی مناطق رقابتی مانند (مکانهایی که هم شرکتها و هم مردم میخواهند در آن ساکن شوند و سرمایهگذاری کنند) استفاده میکند. بریستو (۲۰۰۵) تصریح میکند که تعاریف استورپر (۱۹۹۷) و پورتر (۱۹۹۰) از تعریف اولیه رقابت-پذیری توسط اسکات و لوج (۱۹۸۵) برای آمریکا منتج شده که بعدها توسط سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD, 1992) و چندین حکومت ملی استفاده شده است. مشخصا، اسکات و لوج (۱۹۸۵، ص ۳) رقابتپذیری ملی را اینگونه تعریف میکنند: «... توانایی کشور برای خلق، تولید، توزیع و یا تولیدات خدماتی در تجارت جهانی، در حالی که بازده فزایندهای را به سوی منابع خود حاصل میکند». برای اسکات و لوج، این افزایش بازده معادل افزایش استانداردهای زندگی برای ساکنین است، اما در واقع این شرکتها هستند که با یکدیگر رقابت میکنند. بود و هریس (۲۰۰۴، ص ۱۰۱۶) دو منبع اصلی را در توصیف معنی و اجزای رقابتپذیری به کار میگیرند. اول، سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (۱۹۹۶) رقابت پذیری ملی را «... درجهای برای یک کشور (ملت) که میتواند تحت شرایط بازار عادلانه و آزاد، کالاها و خدماتی را تولید کند که در سطح بازارهای جهانی قرار گیرد، در حالی که همزمان درآمدهای واقعی مردمش در طول این مدت طولانی، حفظ و گسترش یابد». دوم، وزارت بازرگانی و صنعت بریتانیا (۱۹۹۸) رقابتپذیری را «... توانایی تولید کالاها و خدمات مناسب، با کیفیت مناسب، در قیمتی مناسب، در زمان مناسب تعریف میکند. این به معنی تالاقی نیازهای مشتری به طور کارا تر و موثرتر از شرکتهای دیگر است». این تعریف به وضوح بیشتر حاکی از مزایای مطلق تا مزایای نسبی است. در واقع، بود و هریس بر اهمیت کارایی شرکت ناشی از رقابت ناقص و صرفه های مقیاس تاکید میکنند. بود و هریس کارایی شرکت را به کمک مزایای نسبی و مزایای رقابتی منطقه توضیح میدهد.

مفهوم سناریو نگاری:

میشل پرتز در سال ۱۱۳۵ سناریو را نگرش پایدار درونی از آیندهای که ممکن است اتفاق بیافتد - نه یک پیش بینی بلکه وجود یک آینده ممکن تعریف کرده است. شوارتز سناریو را ابزاری برای مدیریت استنباط در مورد محیط های آترناتیو در آینده که یک تصمیم ممکن است نقش بازی کند می داند. شوماخر (۱۹۹۵) سناریو را روشی منظم جهت به تصویر کشیدن آینده های ممکن در تصمیمات سازمانی که ممکن است در آینده نقش بازی کنند تعریف می کند (Chermack, A.Lynham and (Wendy,2001:8T

سناریوسازی شاید کلیدی ترین روش شناسی آینده پژوهی است که می تواند آینده های احتمالی که جهت انعکاس آینده های سازمان ها و سیستم های اجتماعی ساختار یافته اند را مدلسازی کند. (مارتلی، از مقاله ساسانپور، فرزانه، آینده پژوهی حباب شهرنشینی در کلانشهر تهران)

فرهنگ لغت سناریو را طرح کلی وضعیت طبیعی و یا مورد انتظار حوادث می داند. اما اگر تخصصی تر بخواهیم سناریو را تعریف کنیم می توان گفت که سناریو داستانی توصیفی از بدیل های موجه است که به بخش خاصی از آینده نظر دارد (Ringland، ۲۰۰۶:۱۸). سناریو، چهره آینده است. پیش گویی نیست، هدف سناریو سازی، گسترش تفکر در مورد آینده و عریض تر کردن طیف آلترناتیوهای است که می تواند مورد نظر ما باشد (Porte، ۱۹۸۵:۳۷).

سناریو برای مدیریت، ابزاری به منظور توسعه چشم انداز استراتژیک فراهم می سازد، که توسط آن متغیرهای بحرانی آینده را شناسایی می کند. سناریوها براساس واقعیات و فرضیاتی قرار دارند که در گذشته کارایی خود را ثابت نموده اند. سپس برنامه ریزان استراتژیک بر پایه واقعیات و فرضیات، گزینه های آتی را مطرح می نمایند (مرادی مسیحی، ۱۳۸۴:۳۹). برنامه ریزی مبتنی بر سناریو، یک ابزار برنامه ریزی استراتژیک کارآ برای برنامه ریزی بلند مدت در شرایط عدم قطعیت است. تفکر در سناریوها به ما کمک می کند تا منطق پیشرفت ها را بفهمیم، نیروهای پشیمان، عوامل کلیدی، بازیگران کلیدی و پتانسیل خودمان را برای اعمال اثر روشن کنیم.

جدول ۱. نظریه های رقابت پذیری

نظریه / مکتب	مفاهیم مربوط به رقابت پذیری منطقه ای	ارتقاءدهنده های رقابت پذیری
مکتب اقتصادی کلاسیک	۱- همه مناطق بر پایه مزیت نسبیشان نقشی در تقسیم کار دارند. اما اگر فناوری، و در نتیجه بهره وری، در همه مناطق مثل هم شود در این صورت هیچ مبنایی برای تجارت وجود نخواهد داشت. ۲- علیرغم اینکه یک منطقه چه بسا در تولید یک کالا بسیار مولد باشد، مع-الوصف ممکن است این صنعت خود را در بازار آزاد رو به زوال ببیند.	۱- سرمایه گذاری در فناوری موجب ارتقای تقسیم کار و در نتیجه افزایش بهره وری میشود. ۲- تجارت (تغییر وضعیت از خودکفایی به تجارت آزاد) موتور محرک های برای رشد فراهم میآورد.
مکتب اقتصادی نئوکلاسیک	۱- همه مناطق بر پایه ظرفیت های خدادادی نسبیشان نقشی در تقسیم کار دارند. اما اگر ظرفیت های خدادادی نسبی، در همه مناطق مثل هم شود در این صورت هیچ مبنایی برای تجارت وجود نخواهد داشت. ۲- تعدیل قیمت عامل مستلزم همگرایی بازده ها به نیروی کار و سرمایه است.	تجارت (تغییر وضعیت از خودکفایی به تجارت آزاد) موتور محرکهای برای رشد فراهم میآورد.
مکتب اقتصادی کینز	۱- دولت ها میتوانند با موفقیت در چرخه های اقتصاد مداخله کنند: زمانبندی حیاتی است. ۲- همگرایی مناطق با سیاست گذاری اقتصادی قابل تحقق است. ۳- تمرکز سرمایه موجب افزایش بهره وری و رشد میشود.	۱- تمرکز سرمایه (نیروی کار و فناوری) ۲- سرمایه گذاری - هزینه کرد دولت، از جمله سرمایه گذاری در حوزه عمومی و کاهش مالیات برای بنگاه ها
نظریه اقتصاد توسعه	۱- مناطق "مرکز" به واسطه مزیت های تولیدی اولیه خود احتمالاً پیشتازی خود را نسبت به مناطق "پیرامونی" کمتر مولد حفظ میکنند. ۲- رسیدن مناطق عقب افتاده به مناطق توسعه یافته با سرعت بسیار کمی اتفاق میافتد.	۱- حرکت از کشاورزی به سمت بخش های با ارزش افزوده بالا ۲- گشودگی به بازار تجارت ۳- سرمایه گذاری مستقیم خارجی ۴- صندوق (خارجی) توسعه

	<p>۳- سیاستگذاری برای رقابت پذیر کردن منطقه باید مراحل توسعه را مدنظر قرار دهد.</p> <p>۴- سیاستگذاری برای رقابت پذیر کردن منطقه باید "اثر پخش" از طریق سرمایه گذاری مسقیم خارجی و یا صندوق توسعه را در نظر بگیرد.</p>	
<p>۱- سرمایهگذاری در تحقیق و توسعه ۲- نوآوری ۳- سطح آموزش ۴- سرمایه گذاری در آموزش و تربیت نیروی انسانی ۵- انتشار موثر دانش</p>	<p>۱- تفاوت مناطق در بهره وری و رشد نتیجه تفاوت در فناوری و سرمایه انسانی است.</p> <p>۲- بهبود فناوری و سرمایه انسانی موتورهای رشد هستند.</p> <p>۳- تجارت آزاد میتواند برای در توسعه فناوری و رشد و در نتیجه رقابت پذیری موثر باشد.</p> <p>۴- سرمایهگذاری در تحقیق و توسعه میتواند حیاتی باشد.</p> <p>۵- ارتقای سرمایه انسانی با تعلیم و تربیت اهمیت کلیدی دارد.</p>	<p>نظریه رشد درونزا</p>
<p>فاکتورهای موثر در ارتقای رقابت پذیری همان عواملی هستند که مزیت "پیشاز بودن" را تحت تاثیر قرار میدهند، به عنوان مثال:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ نیروی کار ماهی ▪ زیرساخت تخصصی ▪ شبکه ها و تامین کننده ها ▪ فناوریهای محلی شده 	<p>۱- مزیت یا برتری که یک منطقه در رقابت پذیری ناشی از موقعیت شرکتهای تولیدکننده آن منطقه است که به دلیل "پیشازبودن" درصنعت موردنظر از نوعی مزیت رقابتی و استراتژیک برخوردار شدهاند.</p> <p>۲- به منظور دستیابی به صرفه های خارجی ناشی از مقیاس به تخصصیابی در سطح شاخه های مختلف صنعت نیاز داریم.</p> <p>۳- اندازه بازار داخلی برای دستیابی به صرفه های داخلی ناشی از مقیاس حیاتی است.</p> <p>۴- سرمایه گذاری در نیروی کار، زیرساخت های تخصصی، شبکه های تامین کننده و فناوری های محلی شده صرفه های خارجی ناشی از مقیاس را افزایش میدهد.</p>	<p>نظریه تجارت جدید</p>
<p>۱- نوآوری ۲- برتری در فناوری</p>	<p>- در این زمینه که چه چیزی باعث رشد نوآوری محلی میشود دو دیدگاه وجود دارد.</p>	<p>نظریه رشد</p>
<p>۳- کارآفرینی</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ تخصصیابی اقتصادی منطقههای ▪ تنوع اقتصادی منطقههای 	<p>نوئوشومپتری</p>
<p>خوشه ای شدن از طرق زیر ارتقای رقابت پذیری</p> <p>منطقه ای را با افزایش بهره وری فراهم میکند:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ رقابت بیننگاهی ▪ سرریز دانش ▪ نوآوری ▪ سرمایه گذاری ▪ نیروی کار ماهر متخصص 	<p>۱- مزیت رقابتی یک منطقه مبتنی است بر حضور خوشه های محلی شده از صنایع صادرات محور تخصصی شده</p> <p>۲- دو متغیر شانس و دولت تاثیر غیرقابل انکاری در سطح رقابت پذیری دارند.</p>	<p>نظریه خوشههای صنعتی</p>
<p>مهمترین عامل ارتقاءدهنده طبق این نظریه داشتن قابلیت تعریف مسیرهای جدید توسعه است که تکامل و تحول اشکال نهادی برای این مهم بسیار ضروری است.</p>	<p>۱- نظریه تکاملی بر مزیت رقابتی پویا تاکید دارد.</p> <p>۲- قابلیت های انطباقی یک اقتصاد منطقه ای برای ارائه واکنش مناسب به تغییرات بازار، ظهور رقبا</p>	<p>نظریه اقتصاد تکاملی</p>

	جدید، توسعه فناوری های جدید، مهمترین عامل حفظ سطح رقابت پذیری منطقه ای است.	
مکتب نهادگرایی	1- مزیت رقابتی یک منطقه از "غلطت" نهادهایش بدست میآید.	نهادهای رسمی و غیررسمی مطلوب و به لحاظ منطقهای تثبیت شده، از جوامع کسبوکاری و تجاری، تا اعتماد عمومی و سایر اشکال سرمایه اجتماعی همه و همه، یک محیط مطلوب برای توسعه اقتصادی و رشد فراهم میآورند.
نظریه اقتصاد فرهنگی	1- رقابت پذیری منطقه ای بستگی دارد به: <ul style="list-style-type: none"> ▪ تنوع فرهنگی و مدارا که موجب رشد نوآوری، خلاقیت و کارآفرینی میشود. ▪ تسهیلات و زیرساخت های مطلوب فرهنگی که کیفیت زندگی را در راستای کمک به جذب نیروی کار و کسب و کارهای ارتقاء میدهد. 	1- ارتقای سطح مدارا با آموزش ساکنان 2- ارتقای کیفی و کمی تسهیلات و زیرساخت های فرهنگی
1 نظریه جغرافیای اقتصادی	هر چند تمام نظریه های فوق با فهم رقابت پذیری ارتباط مستقیم دارند لیکن اغلب بعد فضایی که برای درک رقابت پذیری منطقه ای بسیار حیاتی است؛ در آنها غایب است. منبع اصلی همه چنین نظریاتی زمینه جغرافیای اقتصادی است که چه شامل سه جریان اصلی زیر باشد: <ul style="list-style-type: none"> ▪ جغرافیای اقتصادی اصلی ▪ اقتصاد منطقه ای ▪ جغرافیای اقتصادی جدید 	

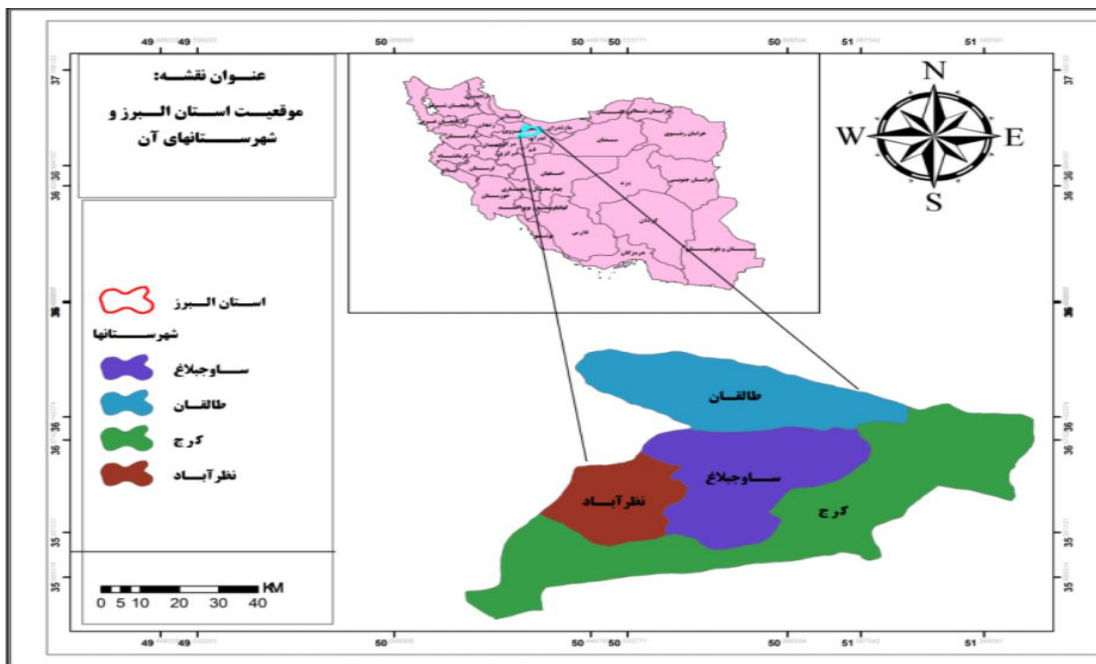
روش تحقیق

در راستای تجزیه و تحلیل اطلاعات و بررسی شاخص ها و متغیرهای پژوهش برای دستیابی به هدف تحقیق از روش ها و مدل های خاصی استفاده شده است.

بدین منظور برای تحلیل وضعیت شاخص های مورد مطالعه اقدام به جمع آوری اطلاعات با استفاده از نرم افزار های الکترونیکی و Micmac به تجزیه و تحلیل داده های حاصل از پرسشنامه اقدام گردید. برای اولویت بندی از مدل های چندمیاره الکترونیکی استفاده گردید. در نهایت برای نمایش نهایی نتایج به صورت نقشه از نرم افزار GIS استفاده شد.

محدوده مورد مطالعه

استان البرز سی و یکمین استان ایران است. این شهر در ۲۰ کیلومتری غرب تهران و در حوزه استحفاظی استان تهران قرار گرفته است. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ جمعیت استان البرز بالغ بر ۲۷۱۲۴۰۰ نفر می باشد. استان البرز نیز دارای ۶ شهرستان می باشد، که شامل: کرج، فردیس، اشتهارد، نظرآباد و ساوجبلاغ و طالقان می باشد.

شکل ۱. محدوده مورد مطالعه

یافته‌های تحقیق

عوامل محیطی: با توجه به نقش مؤثر عوامل محیطی در سنجش رقابت‌پذیری مناطق و همچنین برای دستیابی به نتایج دقیق از ۱۹ متغیر محیطی استفاده شده است که متغیرهایی از قبیل امنیت شغلی، رضایت از درآمد، تبعیض جنسیتی، قانون مداری و امید به آینده، جزء مهم‌ترین شاخص‌های این بعد می‌باشند؛ به طوری که سعی شده در طول تحلیل و بررسی به این شاخص‌ها اهمیت بیشتری داده شود، ضمناً لازم به ذکر است که مقادیر به دست آمده برای این شاخص‌ها از طریق پرسشنامه بوده است که به تفکیک از شش شهرستان استان تکمیل گردیده است.

جدول ۲. شاخص‌های عوامل محیطی مؤثر در رقابت‌پذیری مناطق

شاخص‌های محیطی										
میزان استفاده از اینترنت	میزان اهمیت رسانه	قانون مداری	تبعیض جنسیتی	عدالت	رضایت از درآمد	امنیت شغلی	مشارکت سیاسی	تیراژ مطبوعات	اتحادیه‌های صنفی	شهرستان
۵۸.۵۱	۴۴.۹۶	۳۷.۹۶	۵۰.۱	۱۳.۶۶	۴۵.۰۴	۳۱۵	۶۸.۶	۷۳.۱۴	۸۹۹۰	کرج
۴۹.۹	۵۶.۴۲	۴۲.۲۴	۵۰.۲۴	۱۶.۸۲	۴۵.۷۶	۲۷.۵	۷۸.۵	۱۱.۹۹	۷.۱۰	ساوجبلاغ
۵۰.۴۸	۵۴.۶۸	۴۵.۱۶	۳۹.۲۸	۱۲.۳۶	۵۲.۰۴	۲۰	۷۶	۱۰	۴.۱۰	نظرآباد
۴۶.۶	۵۳.۰۷	۴۸.۹	۶۴	۱۲	۴۹.۳۲	۳۲	۸۳.۵	۴.۸۸	۰.۰۰	اشتهارد
۵۷.۵	۶۱.۳۲	۶۵.۹۴	۶۰.۶۸	۱۴	۶۰.۸۸	۳۷	۹۴	۰	۰.۰۰	تالقان
۵۸.۵۱	۴۴.۹۶	۳۷.۹۶	۵۰.۱	۱۳.۶۶	۴۵.۰۴	۳۱۵	۶۸.۶	۷۳.۱۴	۸۹۹۰	فریدیس
شاخص‌های محیطی										

هویت ملی	خانوادگی روابط	شفافیت و صداقت	اجتماعی روابط	خودباوری	آینده امید به	خواهی مشورت	انصاف پذیری	رقی	اوقات فراغت میزان	
۸۵.۲	۶۷.۹۶	۴۴.۰۴	۶۸.۰۸	۶۵.۶۲	۶۷.۶	۸۸.۴۶	۵۹.۰۶	۳۳.۳۲	کرج	
۹۷.۳۶	۶۶	۳۶.۸۶	۵۶	۶۵.۳۶	۷۶.۹۴	۹۴.۶۸	۴۴.۲	۳۰.۰۰	ساوجبلاغ	
۸۵.۳۲	۵۲.۰۶	۵۶	۴۵.۵۲	۶۱.۳۶	۸۸	۸۸	۴۶.۶۸	۵۷.۹۲	نظرآباد	
۸۸	۶۶.۶۸	۴۸	۶۸	۷۷.۳۲	۸۵.۳۲	۸۳.۹۴	۴۳.۳۸	۳۷.۳۳	اشتهارد	
۶۰.۶۸	۴۸.۱۶	۶۱.۳۲	۳۶.۰۶	۶۷.۳۲	۸۲.۰۴	۵۷.۳۲	۵۳.۳۲	۳۴.۶۴	طالقان	
۸۵.۲	۶۷.۹۶	۴۴.۰۴	۶۸.۰۸	۶۵.۶۲	۶۷.۶	۸۸.۴۶	۵۹.۰۶	۳۳.۳۲	فردیس	

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸)

عوامل انسانی: برای این عامل از شش شاخص استفاده شده است که غالباً از منابع آماری مرکز آمار گردآوری شده است که یکی از مهم‌ترین شاخص‌های این بعد شاغلین با تحصیلات عالی می‌باشد، چراکه به‌زعم نظریه‌پردازان و کارشناسان، نیروهای آموزش دیده و متخصص می‌توانند محرک توسعه و رقابت در مناطق باشند، این شش شاخص در جدول ۲-۴ قابل مشاهده است.

جدول ۳. شاخص‌های عوامل انسانی مؤثر در رقابت‌پذیری مناطق

شاخص‌های انسانی						
شاغلین با تحصیلات عالی	آموزان نسبت دانش	تراکم جمعیت	درصد شهرنشینی	جمعیت کل	جمعیت شهری	شهرستان
۶۲.۵۸	۶۷۵۸۱	۱۱۱۲	۹۸.۱	۱۹۹۵۱۸۵	۱۹۴۳۹۹۵	کرج
۵۰.۸	۸۷۱۹۸	۱۸۹۶	۴۶.۵	۲۵۹۹۷۳	۱۰۲۱۵۹	ساوجبلاغ
۴۵.۵۹	۸۸۷۳۳	۲۴۰.۵	۷۹.۳	۱۵۲۲۴۳	۱۱۱۹۹۶	نظرآباد
۴۲.۵۸	۹۴۸۶۲	۳۷.۴	۷۷.۸	۳۷۸۷۶	۲۳۰۱۰	اشتهارد
۳۱.۳۴	۲۶۹۴۰	۲۴	۱۱.۹	۱۶۸۱۵	۳۲۱۱	طالقان
۶۲.۵	۶۷۵۸۱	۵۶۱۱	۹۵.۱	۴۳۳۰۵۷	۴۱۰۸۴۲	فردیس

منبع: استخراج شده از سرشماری ۱۳۹۵

عوامل اقتصادی: شاخص‌های اقتصادی از مهم‌ترین شاخص‌های سنجش رقابت‌پذیری مناطق است که در این تحقیق نیز سعی شده است معیارهای مناسبی برای سنجش این بعد جمع‌آوری گردد. در این راستا با استفاده از داده‌های موجود در طرح‌های فرادست و همچنین جمع‌آوری اطلاعات گوناگون از سازمان‌ها و ارگان‌های ذی‌ربط، در مجموع ۱۱ متغیر مهم مشخص شده است. همه‌ی متغیرهای جمع‌آوری شده در این بعد از اهمیت بالایی برخوردارند باین حال متغیر اشتغال از حیث اینکه جامعیت بیشتری دارد در این بعد از اهمیت بیشتری برخوردار است که این موضوع موجب شده در تحلیل‌های پیش رو به آن توجه بیشتری شود. متغیرهای عوامل اقتصادی در جدول ۳-۴ تشریح شده است.

جدول ۴. شاخص‌های عوامل اقتصادی مؤثر در رقابت‌پذیری مناطق

شاخص‌های اقتصادی											
شهرستان	شاخصین مراکز فعالیت‌های خدماتی	شاخصین مراکز حمل‌ونقل و اطلاعات و ارتباطات	شاخصین مراکز فعالیت‌های مالی و بیمه	شاخصین مراکز آموزش	شاخصین مراکز سلامت و مددکاری	شاخصین کارگاه‌های صنعتی	تعداد پروانه‌های ساختمانی (سراهنه)	عملکرد بودجه نسبت به مصوبه بودجه	هزینه‌های عمرانی	نرخ اشتغال	
کرج	۰۰۹	۶۱	۱۰	۳۰	۱۶	۶۲	۱۲	۷	۴۴	۵۱	
ساوجبلاغ	۵۳	۱۴	۴	۵۲	۹۶	۰۱	۲۳	۱۳	۷۷	۰۱	
نظرآباد	۲	۳۱	۲۴	۱۶	۵۸	۳	۲۶	۱۳	۳۴	۸۵	
دشت	۶۶	۴۱	۹	۴۱	۸	۳	۹۰	۵۴	۲۴	۸۵	
اشتهاد	۸	۷۴	۱۳	۳۷	۱۹	۴	۲	۴۶	۳۲	۴	
ردان	۵	۷	۲	۵	۷	۴	۲۰	۴۵	۰	۱۲	
طلق‌ان	۴	۳	۴۴	۲۰	۱۷	۴	۲۹	۵	۰	۱۲	
سفر	۹۸	۳۴	۶	۲	۸۷	۸	۴۵	۵	۴۴	۶۴	

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸)

زیرساخت‌ها: چهارمین بعد از ابعاد سنجش میزان رقابت‌پذیری مناطق، زیرساخت‌های موجود در مناطق مورد مطالعه است، چراکه وسیله و ابزار کار جزء مهم‌ترین محرک‌های ایجاد رقابت بین مناطق است و این مهم از طریق زیرساخت‌های موجود در مناطق تأمین می‌گردد؛ به همین منظور در این تحقیق سعی شده است از شاخص‌های متعددی برای سنجش میزان زیرساخت‌ها در شهرستان‌های استان البرز استفاده گردد و در نهایت برای این کار از ۱۳ شاخص استفاده شده است که از جمله مهم‌ترین شاخص‌ها می‌توان به میزان دسترسی‌ها اشاره کرد.

جدول ۵. شاخص‌های عوامل اقتصادی مؤثر در رقابت‌پذیری مناطق

شاخص زیرساخت‌ها						
شهرستان	ظرفیت چرای واحد دامی در هکتار	باغات (هکتار)	تأسیسات (هکتار)	آب‌دهی‌های فاقد اینترنت و وای‌فای	میزان دسترسی	مرکزیت
کرج	۳۵	۸۲۱۳۸	۱۰۵۳۷	۱۲۱	۱۶۷۶	۵۴۵۷
						۹۶۵

شاخص زیرساخت‌ها							ادامه شاخص‌های زیرساخت‌ها
ساخت	تعداد جایگاه	عمومی (سرانه) و سایر نقلیه	سبز (مساحت) فضای	تثاثر و نمایش ظرفیت سالن‌های	کتابخانه‌ها تعداد عضو	تعداد مساجد و حسینیه‌ها	
ساجبلاغ	۲۰۳۸	۱۴۴۸۷۰۲	۱۶۵۲۰۴	۶۹	۱۶۰۴۶	۶۳۰۹	۱۰۴۹
نظرآباد	۲۰۲	۱۶۰۱	۳۶۴۰۳	۱۵۳	۶۰۲	۵۵۰۵۳	۰۰۶۳
اشتهارد	۲۰۶	۶۵۳	۹۸۱۰۳	۱۲۶	۶۰۹۵	۳۳۰۷۴	۰۰۳۱
طالقان	۳۰۰۵	۶۹۴۱	۳۰	۱۱۳	۲۰۱	۴۰۸۱	۰۰۰۹
فردیس	۰	۲۳۷۵۰۵	۴۱۴۰۴	۱۹۳	۲۰۲	۵۴۰۵۷	۹۰۶۵
کرج	۷۸	۷۲۰۰۳	۵۰۳۳	۶۰۵۹	۴۳۰۰۲	۱۰۳۳	
ساجبلاغ	۲۴	۵۲۰۸۵	۸۰۵۴	۵۰۰۰	۸۵۰۰۵	۰۰۸۵	
نظرآباد	۴	۵۳۰۳۴	۴۰۷۹	۲۰۱۰	۰۰۰۰	۰۰۴۶	
اشتهارد	۵	۲۳۰۲۳	۹۸۰۹۲	۲۶۰۴۰	۰۰۰۰	۲۰۳۸	
طالقان	۱	۵۰۳۵	۱۰۰۱۱	۵۹۰۴۷	۰۰۰۰	۹۰۵۲	
فردیس	۴	۶۰۸۹	۰۰۰۵	۶۰۵۹	۴۳۰۰۲	۱۰۳۳	

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸)

تشکیل ماتریس هماهنگ: این ماتریس فاقد عناصر قطر اصلی بوده و بقیه عناصر آن از مجموع اوزان اعضاء مجموعه هماهنگ تشکیل می‌شود، به عبارتی بعدازاینکه شاخص‌ها دوبره‌دو بین شهرستان‌ها مقایسه شدند و در هر شاخص، شهرستانی که مقدار موزون شده شاخص بالاتر بود، وزن آن شاخص برای آن شهرستان محاسبه شده و در غیر این صورت اثر آن شاخص نسبت به شهرستان موردنظر صفر خواهد بود؛ سپس جمع اوزان در هر مقایسه دوبره‌دویی در شهرستان‌ها باهم جمع شده و جدول ۴-۵ را تشکیل داده‌اند.

جدول ۶. ماتریس هماهنگ

ماتریس هماهنگ							
میانگین مقادیر	جمع مقادیر	فردی	طالق	اشتهارد	نظرآباد	ساجبلاغ	کرج
		س	ان	د	د	غ	غ
		۰۰۹۲۳	۰۰۵۸	۰۰۵۵۶	۰۰۶۵۱	۰۰۵۴۴	
		۰۰۶۰۹	۰۰۵۷	۰۰۵۸۶	۰۰۶۷۸	۰۰۴۳	
		۰۰۴۷۱	۰۰۵۵	۰۰۵۶۷		۰۰۳۲	
		۰۰۴۷۹	۰۰۶۲		۰۰۳۹۵	۰۰۳۸	
۰۰۵۰	۱۵۰۱۳	۰۰۴۱۸		۰۰۳۵۶	۰۰۴۰۶	۰۰۳۹	
۴	۰		۰۰۵۵	۰۰۴۶۰	۰۰۴۹۸	۰۰۳۶۸	

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸)

تشکیل ماتریس هماهنگ مؤثر: این ماتریس مانند یک مبدل آنالوگ به دیجیتال عمل می‌کند به این معنی که اگر ولتاژ پائین تر از مقدار مشخصی بود تبدیل به صفر و گرنه تبدیل به یک می‌گردد این مقدار مشخص را معمولاً حد آستانه می‌گویند. در ماتریس‌های هماهنگ و ناهماهنگ هم می‌توان گزینه‌هایی را که مطلوبیت آن‌ها پایین تر حد مشخصی می‌باشد را به صفر و باقی را به یک تبدیل کرد حد آستانه را در اینجا می‌توان از جدول زیر به دست آورد:

جدول ۷. ماتریس هماهنگ مؤثر

ماتریس هماهنگ مؤثر						
فردیس	طالقان	اشتهارد	نظرآباد	ساوجبلاغ	کرج	
۱	۱	۱	۱	۱		کرج
۱	۱	۱	۱		۰	ساوجبلاغ
۰	۱	۱		۰	۰	نظرآباد
۰	۱		۰	۰	۰	اشتهارد
۰		۰	۰	۰	۰	طالقان
	۱	۰	۰	۰	۱	فردیس

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸)

ماتریس نهایی و تعیین رتبه شهرستان‌ها به لحاظ معیارهای رقابت‌پذیری: در این قسمت با تجمیع مقادیر ردیفی ماتریس هماهنگ مؤثر می‌توانیم رتبه هر شهر را مشخص کنیم، بدین گونه که هر گزینه‌ای مقدار بیشتری داشته باشد، به لحاظ شاخص‌های رقابت‌پذیری وضعیت مطلوبی دارد.

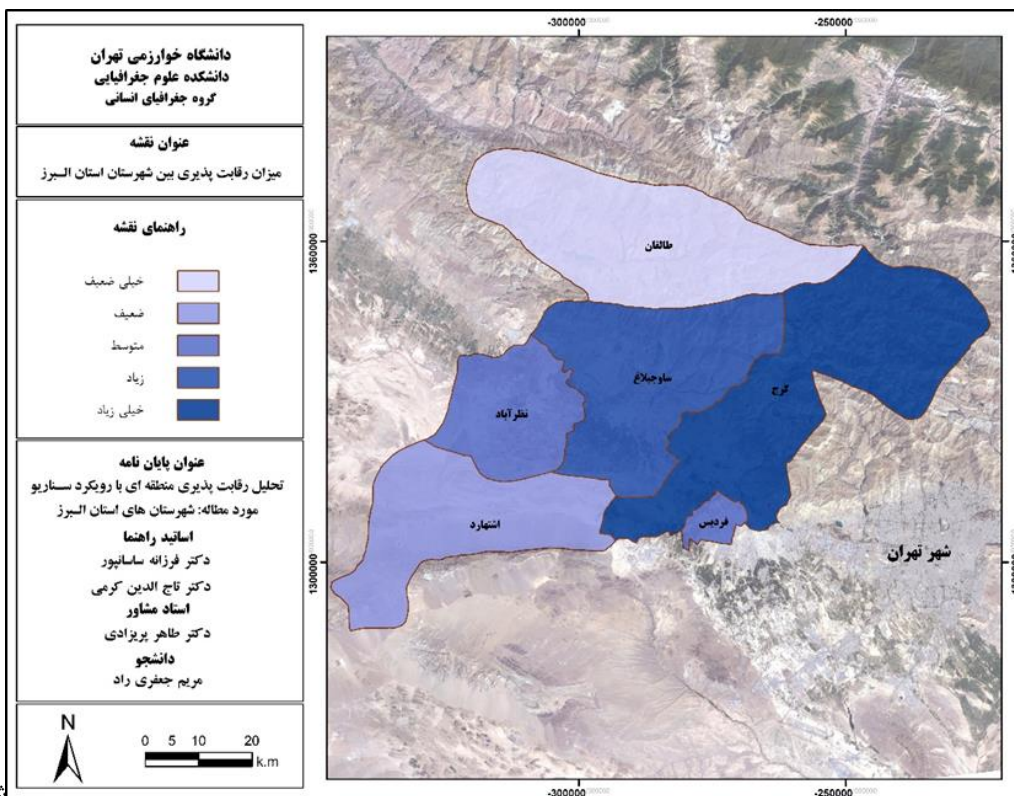
جدول ۸. ماتریس نهایی و تعیین میزان رقابت‌پذیری شهرستان‌های استان البرز

ماتریس نهایی						
جمع مقادیر	فردیس	طالقان	اشتهارد	نظرآباد	ساوجبلاغ	کرج
۵	۱	۱	۱	۱	۱	کرج
۴	۱	۱	۱	۱		ساوجبلاغ
۲	۰	۱	۱		۰	نظرآباد
۱	۰	۱		۰	۰	اشتهارد
۰	۰		۰	۰	۰	طالقان
۲		۱	۰	۰	۰	فردیس

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸)

با توجه به جدول ۴-۷ درایه‌های ماتریس نهایی به صورت ردیفی باهم تجمیع شده و نهایتاً شهرستان کرج با مقدار ۵ بالاترین میزان رقابت‌پذیری را بین شهرستان‌های استان البرز دارد. شهرستان ساوجبلاغ با مقدار ۴ در رتبه دوم و شهرستان‌های نظرآباد و فردیس مشترک در رتبه‌های بعدی و اشتهارد در رتبه چهارم و نهایتاً طالقان با مقدار صفر در آخرین رتبه قرار می‌گیرد، البته عدد صفر صرفاً نشان‌دهنده رتبه‌ی این شهرستان است و این به معنی عدم وجود شاخص رقابت‌پذیری در این شهرستان نیست.

در نهایت برای درک بهتر و دید فضایی از نتیجه به دست آمده در این بخش، مقادیر هر شهرستان در قالب نقشه شکل ۲ به نمایش گذاشته شده است.

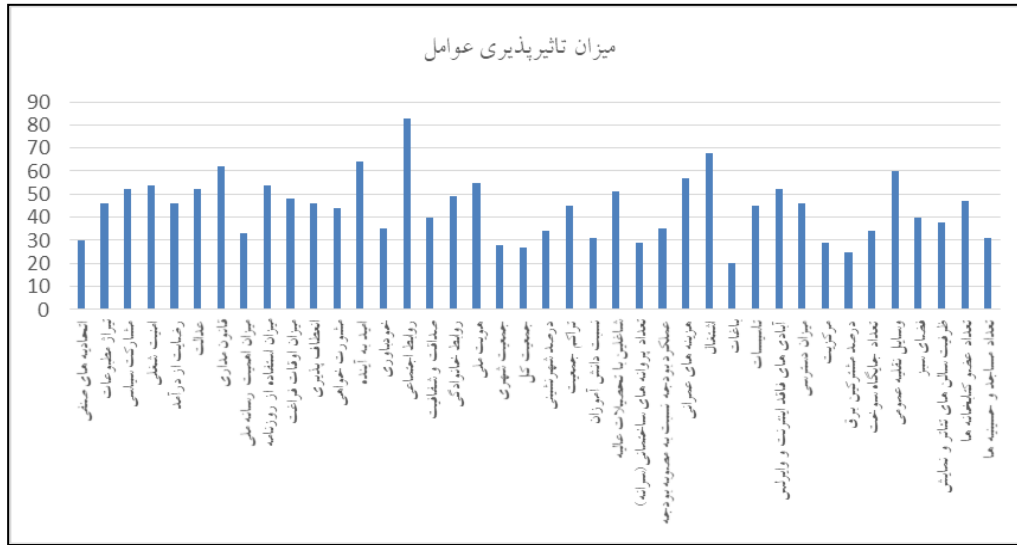
شکل ۲. میزان

شاخص های رقابت پذیری در شهرستان های استان البرز

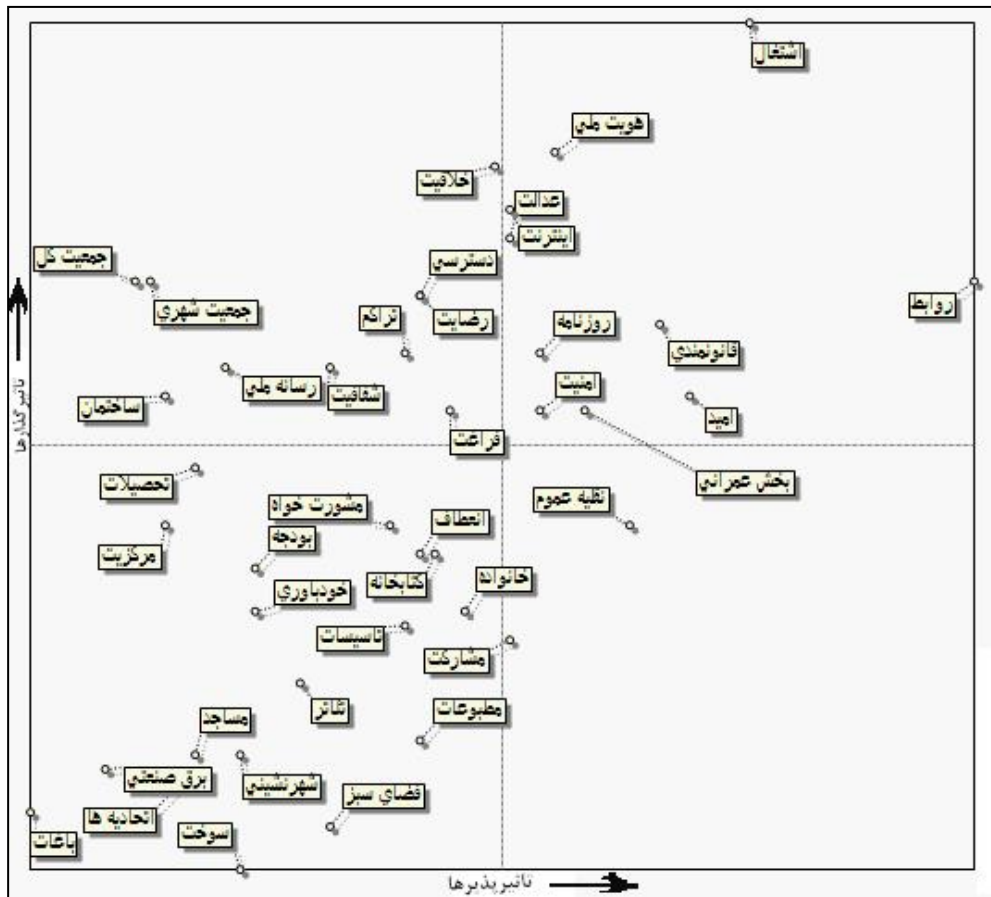
شناسایی نیروهای کلیدی در رابطه با رقابت پذیری شهرستان های استان البرز در اشکال (۳-۶) نمایش داده شده است.

جدول ۹. ماتریس اثرات متقاطع متغیرهای رقابت پذیری در شهرستان های استان البرز

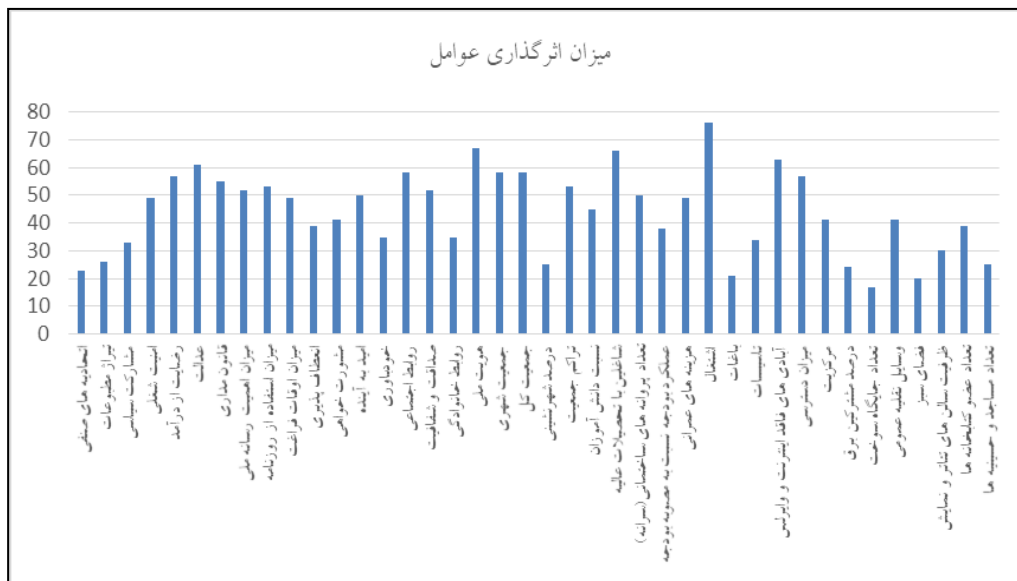
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40													
1: اتحادیه ها	0	0	0	0	1	2	1	1	1	0	0	2	1	1	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1											
2: مطبوعات	0	0	0	0	0	2	3	1	3	1	1	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2										
3: مشارکت	0	2	0	1	1	2	1	1	2	0	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	2	1	0	0	0	0	0	0	0	2										
4: امنیت	0	0	1	0	2	1	2	1	1	2	1	1	3	1	2	1	1	3	2	1	2	1	1	1	1	1	2	0	2	3	0	1	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	2	1									
5: رضایت	1	1	3	0	0	0	2	0	1	1	2	2	3	2	3	3	2	3	0	0	0	2	1	3	0	3	2	3	0	1	2	2	0	2	0	2	2	2	2	2	1	1	1	1									
6: عدالت	0	1	2	3	3	0	2	0	1	1	2	2	3	2	3	3	2	3	0	0	0	2	1	3	0	3	2	3	0	1	2	2	0	2	0	2	2	2	2	2	1	1	1	1									
7: قانونمندی	1	1	2	2	3	3	0	1	1	0	1	1	3	2	2	3	2	3	1	1	1	0	3	1	3	2	2	2	0	1	1	1	1	1	0	2	2	2	2	0	0	0	0	0									
8: رسانه ملی	1	3	2	1	1	2	3	0	2	2	2	2	3	2	3	3	2	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2								
9: روزنامه	1	3	2	1	0	3	2	2	0	1	2	2	3	2	3	3	3	1	2	0	0	0	0	1	3	0	0	0	0	1	2	2	1	0	2	2	0	1	0	2	2	2	2	2									
10: فراغت	1	2	3	1	1	0	1	0	1	2	2	0	1	1	1	3	0	3	1	2	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0								
11: انتطاف	1	1	2	1	2	2	1	0	0	0	0	0	2	2	2	3	1	3	1	2	2	2	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0							
12: مشورت خواه	2	2	1	2	1	1	3	1	1	1	2	0	2	1	3	3	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0						
13: امید	2	1	3	1	2	1	3	1	2	1	1	2	0	2	2	2	0	1	0	0	0	0	3	2	2	2	2	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0					
14: خودبنداری	0	0	1	3	2	1	2	0	1	1	2	1	3	0	2	1	2	2	0	0	0	0	2	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0						
15: روابط	1	1	1	2	1	2	2	2	2	2	3	2	2	0	2	2	2	2	0	0	0	2	3	0	2	0	2	0	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0						
16: شفافیت	2	2	3	2	2	3	2	1	2	0	2	1	3	1	2	1	2	0	2	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0					
17: خانواده	0	0	0	1	1	1	3	0	2	3	2	3	2	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0					
18: هویت ملی	0	2	3	1	2	2	3	3	2	0	1	1	3	1	2	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0					
19: جمعیت شهری	1	3	0	0	0	2	2	0	2	1	0	0	0	3	0	1	1	0	2	3	2	1	2	2	1	2	2	1	3	1	1	3	2	3	2	2	3	2	3	2	3	2	3	2	2	2	2	2					
20: جمعیت کل	1	2	1	1	0	0	1	2	1	0	2	1	0	0	3	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
21: شهرنشینی	2	2	1	0	0	2	1	2	2	2	2	1	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
22: توانمندی	2	3	0	2	0	0	1	2	0	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
23: تحصیلات	0	0	0	0	0	2	3	0	2	0	2	2	3	2	3	2	2	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
24: خلاقیت	3	2	1	3	2	2	2	0	2	2	0	2	3	3	2	1	2	2	0	3	0	1	0	1	2	2	2	0	2	3	1	1	2	2	0	2	3	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
25: ساختمان	0	0	0	3	2	0	0	1	0	1	0	1	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
26: بودجه	0	0	0	3	2	2	3	2	0	1	0	0	0	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
27: بخش عمرانی	0	0	0	3	2	0	1	0	1	0	0	1	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
28: اشتغال	3	2	3	3	2	2	3	3	1	0	0	3	2	1	0	2	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
29: باغات	0	0	0	3	2	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
30: تاسیسات	0	1	0	1	1	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
31: اینترنت	1	2	3	2	1	1	2	3	2	2	1	1	1	0	2	3	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
32: دسترسی	0	2	2	1	2	1	0	3	3	0	0	1	0	3	1	0	1	2	1	2	1	0	1	2	1	0	2	1	0	2	2	2	2	2	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
33: مرکزیت	1	2	0	2	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
34: برق صنعتی	1	0	0	2	1	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
35: سوخت	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
36: نظمی عموم	0	0	1	1	1	2	1	0	1	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
37: فضای سبز	0	0	2	0	0	2	0	0	1	3	1	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
38: تئاتر	0	0	1	0	0	2	1	2	1	2	2	0	1	1	2	0	0	0	0																																		

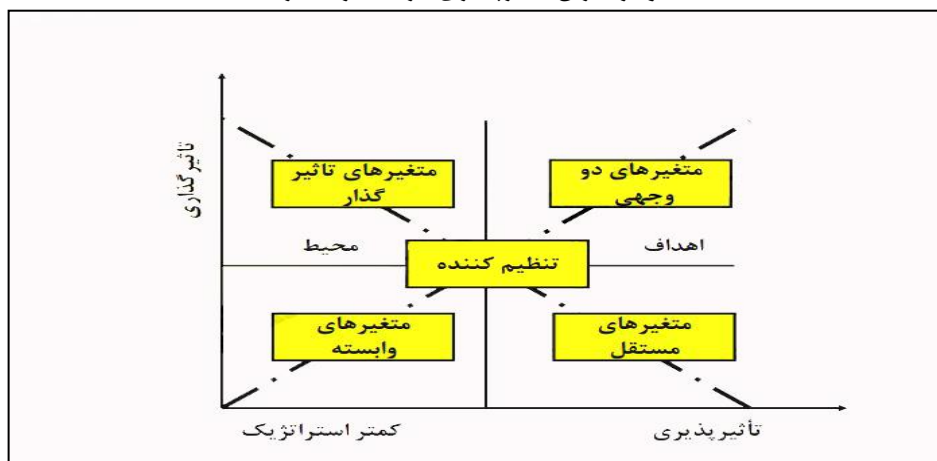
شکل ۳. نمودار میزان اثرگذاری هر یک از متغیرها

شکل ۴. موقعیت قرارگیری هر کدام از عوامل در محور مختصات تأثیرگذاری و تأثیرپذیری

شکل ۵. نمودار میزان تأثیر پذیری هر یک از متغیرها

شکل ۶. پلان عوامل تأثیر گذار و تأثیر پذیر

در نهایت از میان ۴۰ عامل کلیدی شناسایی شده عوامل زیر به صورت مستقیم و بالقوه متغیرهای استراتژیک محسوب می شوند و می توان در آینده با کنترل، افزایش یا کاهش میزان این متغیرها، رقابت پذیری را بین شهرستان های استان البرز متأثر کرد.

- ❖ هویت ملی
- ❖ عدالت
- ❖ دسترسی به اینترنت
- ❖ تیراژ روزنامه
- ❖ قانون مندی
- ❖ امنیت شغلی
- ❖ رضایت از درآمد
- ❖ میزان دسترسی ها
- ❖ شفافیت

- ❖ شاغلین با تحصیلات عالی
- ❖ اشتغال

جدول ۱۰. مهم‌ترین عوامل کلیدی و نیروهای پیشران در رابطه با رقابت‌پذیری شهرستان استان البرز

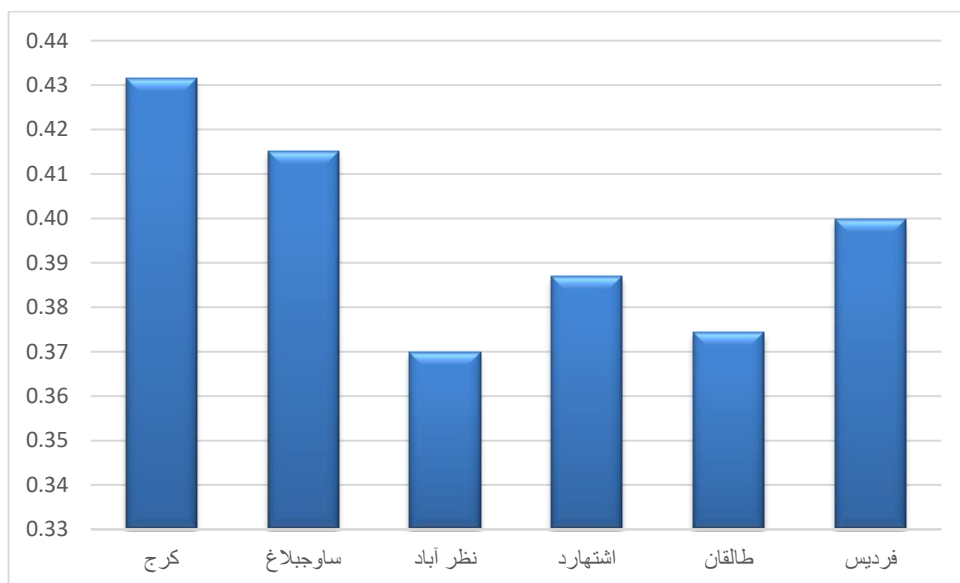
شهرستان	امنیت شغلی	رضایت از درآمد	عدالت	قانون مداری	میزان استفاده از روزنامه	میزان شفافیت	هویت ملی	شاغلین با تحصیلات عالی	میزان اشتغال	دسترسی به اینترنت	دسترسی‌ها	میانگین
کرج	۰.۴۲	۰.۳۷	۰.۴۰	۰.۳۳	۰.۴۴	۰.۴۵	۰.۴۱	۰.۵۱	۰.۳۹	۰.۳۷	۰.۶۶	۰.۴۳
ساوج بلاغ	۰.۳۷	۰.۳۷	۰.۵۰	۰.۳۶	۰.۳۸	۰.۴۳	۰.۴۷	۰.۴۱	۰.۴۱	۰.۲۱	۰.۶۵	۰.۴۲
نظرآباد	۰.۲۷	۰.۴۲	۰.۳۶	۰.۳۹	۰.۳۸	۰.۳۴	۰.۴۱	۰.۳۷	۰.۴۰	۰.۴۶	۰.۲۴	۰.۳۷
اشتهار د	۰.۴۳	۰.۴۰	۰.۳۵	۰.۴۲	۰.۳۵	۰.۴۴	۰.۴۳	۰.۳۴	۰.۴۳	۰.۲۸	۰.۲۷	۰.۳۹
طالقان	۰.۵۰	۰.۵۰	۰.۴۱	۰.۵۷	۰.۴۴	۰.۳۲	۰.۲۹	۰.۲۵	۰.۴۲	۰.۳۴	۰.۰۸	۰.۳۷
فردی س	۰.۴۲	۰.۳۷	۰.۴۰	۰.۳۳	۰.۴۴	۰.۴۵	۰.۴۱	۰.۵۱	۰.۴۰	۰.۵۹	۰.۰۹	۰.۴۰

جدول ۱۱. وضعیت متغیرهای استراتژیک در وضع موجود

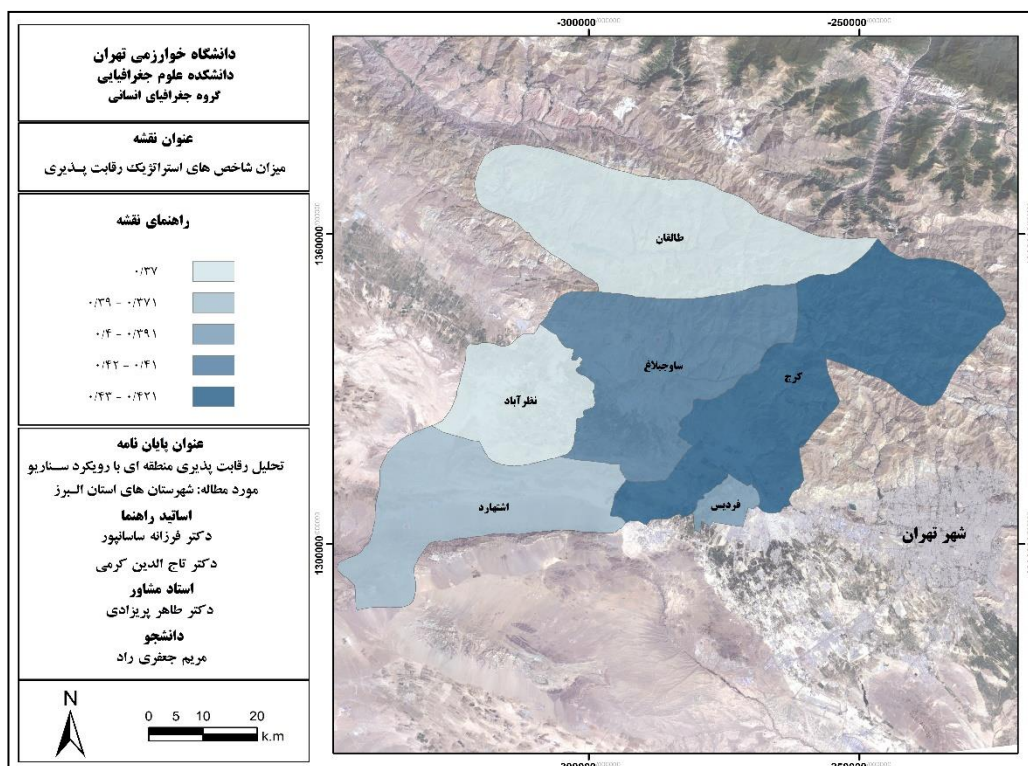
عوامل	مهم‌ترین متغیرهای پیشران
محیطی	امنیت شغلی
	عدالت
	شفافیت
	قانون‌مندی
	هویت ملی
	رضایت از درآمد
انسانی	استفاده از مطبوعات
	شاغلین با تحصیلات عالی
اقتصادی	اشتغال
زیرساخت‌ها	دسترسی به اینترنت
	میزان دسترسی‌ها

با توجه به جدول ۱۱ می‌توان دریافت که به‌طور کلی متغیرهای لازم برای ایجاد رقابت‌پذیری در شهرستان‌های استان البرز در وضعیت موجود نیز نامطلوب است چراکه مقادیر میانگین از ۵۰ درصد نیز پایین‌تر است و چنانکه این روند ادامه یابد، وضعیت نامطلوب‌تر نیز می‌شود. دیگر نتیجه‌ای که از این جدول می‌توان گرفت تفاوت اندک اختلاف میانگین بین شهرستان‌های استان می‌باشد، و این نشان می‌دهد برای توسعه رقابت‌پذیری در استان، بایستی به‌صورت جامع برای تمام

شهرستان‌های استان برنامه‌ریزی انجام داد. اما به‌طور کلی شهرستان کرج با ۰.۴۳ مطلوب‌ترین وضعیت و شهرستان‌های نظرآباد و طالقان به‌صورت مشترک به ۰.۳۷ نامطلوب‌ترین وضعیت رو به لحاظ شاخص‌های استراتژیک دارا هستند.

شکل ۷. نمودار وضعیت متغیرهای استراتژیک در شهرستان‌های استان البرز

شکل ۸. نقشه وضعیت متغیرهای استراتژیک در شهرستان‌های استان البرز

(ماخذ: نگارنده)

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

آنچه در فرایند تحقیق بررسی گردید، معلوم می‌کند که توجه به رقابت‌پذیری منطقه‌ای عاملی حیاتی برای رشد و توسعه مناطق می‌باشد، چراکه هر چه در زمان پیش می‌رویم مرزهای جغرافیایی ناملموس‌تر شده و به‌سوی جهانی‌شدن نزدیک می‌شویم و این عامل باعث شده بازیگران مختلف اقتصادی تعدد و تنوع بیشتری داشته باشند و به دلیل توسعه زیرساخت‌های الکترونیکی نیز به سهولت بازارهای مصرف را قبضه کنند. بنابراین در چنین فضاهای به وجود آمده داشتن روحیه رقابت‌پذیری اجتناب‌ناپذیر است، چراکه این رقابت است که موجب بهبود روش‌ها و فرایند تولیدات می‌شود و به پیرو آن کیفیت و کمیت کالاهای نهایی بهبود یافته و مناطق با دستیابی به بازارهای مصرف داخلی و خارجی به حیات خود ادامه می‌دهند. شهرستان‌های استان البرز نیز از این قاعده مستثنی نیست و ضرورت دارد با ایجاد شرایط رقابتی بین شهرستان‌های استان البرز آن‌ها را برای مقابله با فعالان اقتصادی فرا منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی آماده کرد.

حال در این بخش بایستی با ارائه نسخه‌ای است بتوان میزان رقابت‌پذیری را در شهرستان‌های استان تقویت کرد، که برای این کار لازم است به استراتژی‌هایی مراجعه کنیم که در این تحقیق به دست آمده‌اند، بنابراین مواردی که در ادامه آمده‌اند، پیشنهاداتی است که محقق برای تحقق رقابت‌پذیری بین شهرستان‌های استان البرز ارائه کرده است:

- ❖ فرصت‌های شغلی زیادی ایجاد گشته و قراردادهای کاری بلندمدتی با کارکنان انعقاد گردد.
- ❖ شایسته‌سالاری در کلیه امور مورد توجه قرار گیرد با روابط رانتهی برخورد قاطع شود.
- ❖ آمارهای صحیح و قابل دسترس از افراد و سازمان‌ها برای آگاهی عموم مردم ارائه شده و بدین ترتیب شفافیت در جامعه بیشتر شود.
- ❖ همه اقشار به قوانین احترام بگذارند، و مجریان قانون نیز برخورد یکسانی با همه آحاد مردم داشته باشند.
- ❖ به هویت ملی توجه شده و با فعالیت‌های هنری، فرهنگی و رسانه‌ای تقویت شود.
- ❖ داشتن درآمد بالا با هزینه‌های پایین برای زندگی تا موجب فراغت بال و شکوفایی اذهان فعال گردد.
- ❖ تأکید و ترویج مطالعه کتاب و مطبوعات برای کسب اطلاعات دست‌اول
- ❖ استخدام همه افراد تحصیل کرده در حیطه تخصصی آنان تا موجب بروز خلاقیت در امور شود.
- ❖ افزایش نرخ اشتغال با خلق فرصت‌های شغلی جدید.
- ❖ زیرساخت‌ها و تجهیزات الکترونیکی و همچنین زیرساخت‌های تبادل اطلاعات (اینترنت) توسعه یابد.
- ❖ تعدد و تنوع زیادی در شریان‌های ارتباطی ایجاد گردد.

منابع

- پورمحمدی، محمدرضا؛ حسین زاده دلیر، کریم؛ قربانی، رسول؛ زالگی، نادر (۱۳۸۹) مهندسی مجدد فرایند برنامه ریزی با تأکید بر رویکرد آینده نگاری، مجله ی جغرافیا و توسعه، شماره ۲۰ صفحات ۳۸ تا ۵۶
- هاشم پور، احمدی، (۱۳۸۹). رقابت پذیری منطقه ای بمثابه رویکردی نوین در توسعه منطقه ای، راهبرد یاس، شماره ۲۲
- هاشم پور، ده ده جانی، (۱۳۹۳)، شناسایی و اولویت بندی عوامل ریشه ای تاثیر گذار در ارتقای رقابت پذیری منطقه ای مورد مطالعه استان کردستان، فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای شماره ۱۹
- پور صفوی، جعفری، (۱۳۹۶)، ارزیابی رقابت پذیری منطقه ای در مناطق شهری عملکردی استان مازندران با استفاده از تحلیل خوشه ای، پژوهش های جغرافیای انسانی شماره ۴
- اکبری، نعمت‌الله و زاهد مرادی (۱۳۸۷): «بررسی اقتصادی و تعیین اولویت های سرمایه گذاری صنعتی در استان کردستان»، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی علوم اقتصادی، سال ۸، شماره ۳ (پیاپی ۳۰)، تهران، صص ۳۳-۵۸.
- جواهری، بختیار و بهروز هادی نوز (۱۳۸۷): «بررسی کمی اشتغالزایی بخشهای اقتصادی استان کردستان در چارچوب جدول داده- ستانده (I-O)»، پژوهشنامه اقتصادی، شماره ۳، تهران، صص ۱۶۳-۱۸۹.

- داداشپور، هاشم و فرانک احمدی (1389): «رقابت پذیری منطقه ای به مثابه رویکردی نوین در توسعه منطقه ای»، مجله راهبرد یاس، شماره 22، تهران، صص 51-80.
- داداشپور، هاشم و آرمان فتح جلالی (1392): «تحلیلی بر الگوهای تخصصی شدن منطقه‌های و تمرکز فضایی صنایع در ایران»، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال 3، شماره 11، مرددشت، صص 18-1.
- داداشپور، هاشم؛ علیزاده، بهرام و بهاره مدنی (1390): «بررسی و تحلیل روند توسعه یافتگی و نابرابری های فضایی در شهرستانهای آذربایجان غربی»، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره 11، تهران، صص 171-205.
- داداش پور، هاشم؛ علیزاده، سمانه و مجتبی رفیعیان (1392): «سنجش توسعه یافتگی و نابرابری هایی فضایی در استان خراسان شمالی با استفاده از مدل منطق فازی»، دو فصلنامه جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره 21، مشهد، صص 103-120.
- ساسانپور، فرزانه، مقاله آینده پژوهی‌حجاب شهرنشینی در کلانشهر تهران، نشریه تحقیقات کاربردی، سال 17، شماره 47، دینی ترکمانی، پوریا (1391): «مروری بر نظریه‌های تجارت بین‌الملل»، دو ماهنامه مجله اقتصادی، سال 12، شماره 2، تهران، صص 99-104.
- صباغ کرمانی، مجید (1380): اقتصاد منطقه ای (تئوری و مدل ها)، انتشارات سمت، چاپ اول، تهران.
- عطایی، محمد (1389): تصمیم گیری چندمعیاره، انتشارات دانشگاه صنعتی شاهرود، چاپ اول، شاهرود.
- قربانیان، مهدی (1390): تحلیل و برآورد جدول داده- ستانده استان کردستان، پایاننامه کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی، گروه علوم اقتصادی دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه پیام نور تهران.
- مجیدی، فریبرز (1388): فرهنگ تلفظ نامهای خاص، انتشارات فرهنگ معاصر، چاپ اول، تهران.
- ندایی طوسی، سحر: چارچوب توسعه ی فضایی به منظور برقراری رقابت پذیری مکانی در سطوح بین منطقه ای تا کلان شهری مورد پژوهی استان های ۳۰ گانه ایران
- لادی، تهمینه، ۱۳۹۶: ارزیابی رقابت پذیری در راستای ارتقای کارایی در برنامه ریزی توسعه منطقه ای مورد مطالعاتی استان آذربایجان شرقی ناظمی، امیر. نوری -حسین: فصلنامه مطالعات راهبردی، سناریو های ایران در سال ۱۳۹۶
- ابرتهمیم زاده -عیسی، محمد پور-مرتضی: شناسایی و تحلیل اثرات متقابل عوامل کلیدی و سنجش میزان پایداری منطقه ای با رویکرد آینده نگاری راهبردی، (استان خراسانی شمالی)
- زالی -نادر، زمانی پور: تحلیل سیستمی متغیر های راهبردی توسعه منطقه ای در برنامه ریزی سناریو مبنا (استان مازندران)
- ساسانپور- فرزانه، حاتمی -افشار: تحلیل رقابت پذیری کیفیت زندگی کلان شهر تهران در سطح جهانی
- نظم فر - حسین، عشقی چهاربرج -علی: تحلیل فضایی رقابت پذیری سکونتگاه های شهری استان ایران
- اسکندری، اصغر پيله ور: سنجش مولفه های موثر رقابت پذیری منطقه ای در جهت توسعه پایدار (استان خراسان).
- آقا زاده -هاشم و استیری - مهرداد و اصائلو -بهاره (۱۳۸۶): بررسی مولفه های رقابت پذیری بنگاه ها در ایران، فصلنامه پژوهش های اقتصادی - سال ششم - شماره ۳.
- توتونچیان، ایرج و مهرنوش مینا (۱۳۸۸): رقابت پذیری دانش محور در ایران، فصلنامه پژوهش های اقتصادی سال نهم شماره اول.
- داداش پور، هاشم (۱۳۸۸) خوشه های صنعتی، یادگیری، نوآوری. توسعه منطقه ای، مجله علمی - ترویجی راهبرد یاس شماره ۱۸
- داداش پور، هاشم -احمدی -فرانک (۱۳۸۹): رقابت پذیری منطقه ای بمثابه رویکردی نوین در توسعه منطقه ای
- جعفری، شاهین: سنجش و تحلیل رقابت پذیری منطقه ای در مناطق شهری عملکردی مازندران با رویکرد نهادی.
- مخدوم - مجید، کتاب شالوده آمایش سرزمین، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ ۱۳
- طرح کالبدی منطقه جنوبی البرز
- اداره کل جهاد کشاورزی استان البرز
- سازمان نقشه برداری
- طرح آمایش استان البرز
- سازمان آمار
- فولادگر، م. م. ۱۳۸۶. طراحی ساختار سیستم پشتیبانی در تصمیم گیری جهت مدیریت منابع و مصارف آب متناسب با حوضه‌های آبریز کشور، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد مهندسی عمران آب، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه تربیت مدرس.

ملک محمدی، ب.؛ زهرایی، ب.؛ کراچیان، ر. ۱۳۸۷. رتبه‌بندی جواب‌های مدل بهینه‌سازی چند هدفه بهره‌برداری از مخازن با روش Electre-TRI، مجموعه مقالات سومین کنفرانس مدیریت منابع آب ایران، تبریز. ایران
 رهنما، محمدرحیم، معروفی، ایوب (۱۳۹۲) «گزارش آمایش استان خراسان رضوی»، آمایش سرزمین، جهاد دانشگاهی مشهد.
 شوارتز، پیتر (۱۳۸۸) «هنر درونگری، برنامه‌ریزی برای آینده در نیای عدم قطعیت»، ترجمه عزیز علیزاده، انتشارات مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی، چاپ اول.
 خوش‌دهان، علی، (۱۳۸۸) «آینده‌پژوهی با تکنیک سناریوسازی» انتشارات مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران.

داداش پور، هاشم؛ علیزاده، سمانه و مجتبی رفیعیان (۱۳۹۲)، سنجش توسعه‌یافتگی و نابرابریهای فضایی در استان خراسان شمالی با استفاده از مدل منطق فازی، دو فصلنامه جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره ۲۱، مشهد، صص ۱۰۳-۱۲۰
 شهیکی تاش، محمدنبی (۱۳۹۴)، بررسی عوامل تأثیرگذار بر شاخص رقابتپذیری کشورها با تأکید بر اقتصاد ایران، فصلنامه سیاستهای مالی و اقتصادی، سال سوم، شماره ۱۱، پاییز ۱۳۹۴، صفحات ۱۸۸-

Dogan, E. (2010). Reimagining the City: Istanbul towards Globalization and Commodification. Special Issue-Número Especial Cities as Creative Spaces for Cultural Tourism Ciudades como espacios creativos para el Turismo Cultural, 8(3), 7.

Myers, D., Kistuse, A. (2000) Constructing the Future in Planning: a Survey of Theories and Tools, Planning Education and Research, 19 (3), pp. 221-231.

Amer, M., Daim, T. U., Jetter. A. (2013) A Review of Scenario Planning, Futures, 42, pp. 23-40.

Krawczyk, E., Ratcliffe, J. (2006) Application of Futures Methods in Urban Planning Processes in Dublin, Fennia, 184 (1), pp. 75-89.

Peterson, Garry D.; Cumming, Graeme S.; Carpenter, Stephen R. (2003). "Scenario planning: a tool for conservation in an uncertain world". Conservation biology, 17(2), 358- 366.

Adboye, T., and Clark, N. (1997). "Methodological Issues in Science and Technology Policy Research: Technological Capability." Science Technology Society, 2(1), 73-98.

Anabela Dinis , Territorial Marketing(2004): A Useful Tool for Competitiveness of Rural and Peripheral Areas , 44th European Congress of ERSA , University of Porto,pp. 25-29 , August.

Ben Gardiner , Cambridge Econometrics(2003), Regional Competitiveness Indicators for Europe: Audit, Database Construction and Analysis, Regional Studies Association International Conference.

Cagacan Deger, Nese Kumral and Burcu Turkan(2000), Competitiveness, Productivity and Growth in European Union and Turkey.

Camagni,R.(2002),On the Concept of Territorial Competitiveness: Sound of Misleading?, Journal of Urban Studies, Vol. 39, 2395-2411,

Castells, M. and Hall, P. (1994), Technolpoles of the World: The making of the 21st Century, Routledge: London.

Cumbers, A. and Mackinnon, D.(2004), Introduction: Clusters in Urban and Regional Development, Urban Studies, Vol.41, Nos. 5/6, pp.959-969

Davies, H., and Ellis, P.(2000), Porters Competitive advantage of Nations: time for the final judgment? Journal of Management Studies, 37, 8, PP. 1189-1213.

Dimian Gina Cristina , Dimian Mihai and Profiroiu Alina , The Human Resource Role in The European Competitiveness Models , pp. 269-274

Gillian Bristow(2005), Everyone's a 'winner': problematising the discourse of regional competitiveness, Journal of Economic Geography 5, 2005.

Huovari,J. Kangasharju, A., Alanen, A. (2000), Regional Competitiveness in Finland, ERSA 40th European Congress, 29th August - 1st September.

Lengyel, I.(2004), The Pyramid Model: Enhancing Regional Competitiveness In Hungary, Acta Oeconomica, Vol. 54 (3).

Krugman,P.(1994), Competitiveness: A dangerous obsession, Journal of Foreign Affairs, vol.37,p.34.

- Janne Huovari, Aki Kangasharju and Aku Alanen(2001), Constructing an Index for Regional Competitiveness, Pellervo Economic Research Institute Working Papers, No: 44 (June).
- János Rechnitzer and Bálint Filep(2009), An Analysis of the Hungarian Major Cities and Their Territories and Their Opportunities of Development, REAL CORP 2009 Tagungsband, pp. 597-601. <http://www.corp.at>
- João Pedro Almrda Couto, José Cabral Vieira, Maria Teresa Borges Tiago and Maria Manuela Natário(2005), Competitiveness of Portuguese Regions : A Comparative Analysis , Instituto Politécnico da Guarda- Escola Superior de Tecnologia e Gestão.
- Michael Kitson, Ron Martin and Peter Tyler(2004), Regional Competitiveness: An Elusive yet Key Concept?, *Regional Studies*, Vol. 38.9, December.
- Porter, Michael.(1998), Clusters and the New Economics of Competition, *Harvard Business Review*, 73 (3), pp.55-71.
- Porter, Michael(1990), *Competitive Advantage of Nations*, Free Press: New York. - RJ Stimson, R Stough, BH Roberts(2006), *Regional Economic Development: Analysis and Planning Strategy*, Springer, 2006 , pp. 279-318
- Roberts, B. and Stimson, R. J.(2002), Multi-Sectoral Qualitative Analysis: A Tool for Assessing the Competitiveness of Regions and Formulating Strategies for Economic Development, *The Annals of Regional Science*, 32: 469-494
- Roberto Camagni(2002), On the Concept of Territorial Competitiveness: Sound or Misleading? , *Urban Studies*, Vol. 39, No. 13, pp. 2395–2411.
- Ronald L. Martin(2004), A Study on the Factors of Regional Competitiveness: A draft final report for The European Commission Directorate-General Regional Policy, University of Cambridge.
- Mousseau, V.; Slowinski, R. 1998. Inferring an ELECTRE TRI model from assignment examples. *Journal of Global Optimization*, 12: 157- 174.
- Berge, L. S. A .2002. Transport Infrastructure Regional Study (TIRS) in the Balkans, Final Report, Appendix 8, ELECTRE TRI.
- Kosow, Hannah, and, Robert Gabner(2008) methods of future and scenario analysis overview, assessment, and selection criteria, studies. deutsches institute fur entwicklungspolitik.
- Adboye, T., and Clark, N. (1997). "Methodological Issues in Science and Technology Policy Research: Technological Capability." *Science Technology Society*, 2(1), 73-98.
- Anabela Dinis , Territorial Marketing(2004): A Useful Tool for Competitiveness of Rural and Peripheral Areas , 44th European Congress of ERSA , University of Porto,pp. 25-29 , August.
- Ben Gardiner , Cambridge Econometrics(2003), Regional Competitiveness Indicators for Europe: Audit, Database Construction and Analysis, Regional Studies Association International Conference.
- Cagacan Deger, Nese Kumral and Burcu Turkan(2000), Competitiveness, Productivity and Growth in European Union and Turkey.
- Camagni,R.(2002),On the Concept of Territorial Competitiveness: Sound of Misleading?, *Journal of Urban Studies*, Vol. 39, 2395-2411,
- Castells, M. and Hall, P. (1994), *Technopoles of the World: The making of the 21st Century*, Routledge: London.
- Cumbers, A. and Mackinnon, D.(2004), Introduction: Clusters in Urban and Regional Development, *Urban Studies*, Vol.41, Nos. 5/6, pp.959-969
- Davies, H., and Ellis, P.(2000), Porters Competitive advantage of Nations: time for the final judgment? *Journal of Management Studies*, 37, 8, PP. 1189-1213.
- Dimian Gina Cristina , Dimian Mihai and Profiroiu Alina , The Human Resource Role in The European Competitiveness Models , pp. 269-274
- Gillian Bristow(2005), Everyone's a 'winner': problematising the discourse of regional competitiveness, *Journal of Economic Geography* 5, 2005.

- Huovari, J., Kangasharju, A., Alanen, A. (2000), Regional Competitiveness in Finland, ERSA 40th European Congress, 29th August - 1st September.
- Lengyel, I. (2004), The Pyramid Model: Enhancing Regional Competitiveness In Hungary, *Acta Oeconomica*, Vol. 54 (3).
- Krugman, P. (1994), Competitiveness: A dangerous obsession, *Journal of Foreign Affairs*, vol. 37, p. 34.
- Janne Huovari, Aki Kangasharju and Aku Alanen (2001), Constructing an Index for Regional Competitiveness, Pellervo Economic Research Institute Working Papers, No: 44 (June).
- János Rechnitzer and Bálint Filep (2009), An Analysis of the Hungarian Major Cities and Their Territories and Their Opportunities of Development, *REAL CORP 2009 Tagungsband*, pp. 597-601. <http://www.corp.at>
- João Pedro Almrda Couto, José Cabral Vieira, Maria Teresa Borges Tiago and Maria Manuela Natário (2005), Competitiveness of Portuguese Regions : A Comparative Analysis , *Instituto Politécnico da Guarda- Escola Superior de Tecnologia e Gestão*.
- Michael Kitson, Ron Martin and Peter Tyler (2004), Regional Competitiveness: An Elusive yet Key Concept?, *Regional Studies*, Vol. 38.9, December.
- Porter, Michael. (1998), Clusters and the New Economics of Competition, *Harvard Business Review*, 73 (3), pp. 55-71.
- Porter, Michael (1990), *Competitive Advantage of Nations*, Free Press: New York.
- RJ Stimson, R Stough, BH Roberts (2006), *Regional Economic Development: Analysis and Planning Strategy*, Springer, 2006 , pp. 279-318
- Roberts, B. and Stimson, R. J. (2002), Multi-Sectoral Qualitative Analysis: A Tool for Assessing the Competitiveness of Regions and Formulating Strategies for Economic Development, *The Annals of Regional Science*, 32: 469-494
- Roberto Camagni (2002), On the Concept of Territorial Competitiveness: Sound or Misleading? , *Urban Studies*, Vol. 39, No. 13, pp. 2395-2411.
- Ronald L. Martin (2004), *A Study on the Factors of Regional Competitiveness: A draft final report for The European Commission Directorate-General Regional Policy*, University of Cambridge